

Mazáčová, Pavlína

[**Tříška, Josef. Latinitas bohemia: výbor z latinské literatury českých zemí**]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická.
1998-1999, vol. 47-48, iss. N3-4, pp. 125-126

ISBN 80-210-2348-1

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114083>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

spívá-li k závěru, že traktát není pevně spojen s určitým obsahem a literárním zaměřením, ale šlo pouze o dílo menšího rozsahu, je s tímto vymezením patrně třeba souhlasit.

Eduard Petřů je naším nejlepším znalcem díla Petra Chelčického. V zásadě s ním lze souhlasit v tom, že vidí tuto osobnost české reformace na hranici středověké scholastiky a obou cest jejího překonávání — renesančního i reformačního myšlení, domnívám se však, že kategorie pravdy v české reformaci jakož i dialektika zákonů v díle Petra Chelčického by si dnes již zasloužily nového rozboru (studie pocházejí ze 70. let). Velmi složitá je nepochybně otázka vztahu křesťanských autorů a myslitelů ke (světské) učenosti a vzdělání — víme, že si ji můžeme klást už při prvních autorech patristiky přes Řehoře Velikého a autory karolinské doby až k osobnostem vrcholné scholastiky a posléze k významným postavám první i druhé reformace. Jistou ambivalenci shledává Petřů i u Chelčického a na rozdíl od mnohých starších historiků se domnívá, že „negativní stav jednoty bratrské k učenosti a vzdělání, který se projevoval v počátcích jejího vývoje, nepramení z učení Chelčického, jehož vztah k vědě a učenosti je složitější a zdaleka ne zásadně negativní.“ Studii „Hereze Petra Chelčického jako literárněvědný problém“ (z roku 1994) Eduard Petřů ukázal, že v řešení filozofických a teologických otázek může platně pomoci literární historie.

K celému tornuto komplexu otázek (vztah ke vzdělání, scholastika — husitství — reformace — humanismus) se pak autor dále vrací ještě několikrát (např. ve studii „Metodologická východiska zkoumání humanistické literatury v českých zemích“ z roku 1977), a zdůrazňuje, že reformaci a humanismus je třeba chápat „jako dvojí dějinnou tendenci se společnou sociální bází“ a že se z tohoto hlediska „přeryv (daný husitstvím — JN) mezi obdobím prehumanismu a vlastním rozvojem humanismu v české literatuře nejvíce zdaleka tak hluboký, jak se obvykle soudí“ (str. 222). Metodologické otázky, spjaté s problémy podstaty humanismu, jeho periodizace nebo jeho existence v českých kulturních dějinách, si kladou i další studie z této oblasti (IV. oddíl — Humanismus a renesance).

Soubor prací Eduarda Petřů přináší naši medievistice i humanistickému a barokologickému bádání množství zejména metodologických podnětů. Autor se při jejich tvorbě vyrovnává s názory předchůdců i současníků, našich i zahraničních badatelů. Studie, dnes již jednotlivě v některých případech obtížně dostupné, mohou takto sebrány a publikovány sloužit zájemcům — odborníkům, studentům i vzdělané čtenářské veřejnosti.

Jana Nechutová (Brno)

Josef Tříška: **Latinitas Bohemica** (Výbor z latinské literatury českých zemí), Trizonia, Praha 1996, s. 255.

Publikací Josefa Tříšky se po knize Karla Hrdiny *Bohemia latina* a po teoretickém úvodu do latinské literatury v českých zemích Anežky Vidmanové dostává ke čtenáři erudovaný a vynalézavě uspořádaný výbor z latinské literatury českých zemí. I pro neoborníky se tak otevírá možnost seznámit se s obdobím latinské „novitas“ — s jejími žánry, literárními a kulturními osobnostmi, duchovním prostředím. Latinská literatura v českých zemích je představena jednak ve vývojových obdobích, jednak skrze žánrovou diferenciaci a prezentaci jazykových a literárních prvků, následně souhrnem konkrétního textového materiálu. Cesta česko-latinskou literaturou tak začíná výkladem o legendách, kronikách a pověstech románské doby, retorickými opusy o svobodných uměních a pojednáním o vzdělavatelné literatuře. Autor neopomíjí pověnovat se latinsko-českému paralelismu, příznačnému pro české literární prostředí 13. až 18. století.

Na podkladě žánrového rozruznění je dále představeno předhusitské období, autor věnuje pozornost dobové terminologii založené vesměs na česko-latinském paralelismu (Mistr Klaret). V samostatné kapitole se Tříška zabývá rozsáhlým literárním proudem žakovské poezie a prózy, který podnítl rozvoj satirických a kritických skladeb, žebravých písní, milostné lyriky či dikta-min, tedy žánrů, v nichž se zrcadlily život a smýšlení doby.

V pojednání o obranách českého národa je poukázáno na dobovou roli Dalimilovy kroniky a didaktických textů 14. století, kapitola je ukončena krátkým zastavením se u problému sporu národů na univerzitách ve 14. a na počátku 15. století.

V oddíle věnovaném humanistickému básnictví jsou vyzdvíženy projevy návratu k antice, především potom k jejím formám a básnickým rozměrům. Vznikly zde nové poetické žánry (gratulace, vota apod.), o nichž je na patřičném místě pojednáno, jakožto i o básnících tvořících v humanistickém duchu a spjatých veskrze s pražskou univerzitou.

Zastavení u renesanční a barokní vlastenecké tvorby je uvedeno chválami a obhajobami české řeči a národa, inspirovanými mnohdy ohlasy husitské tradice. Barokní období a druhá scholastika jsou formulovány na podkladě stylistických a výrazových prostředků, které se uplatnily v tvorbě tak význačných autorů, jakými byli ve 13. století Jindřich z Isernie nebo v období baroka Bohuslav Balbín. Mimo rámec autorovy pozornosti nezůstala ani pobělohorská didaktická literatura, prezentovaná ve výboru zajímavým textem J. A. Komenského o osvojování si abecedy.

V samostatné kapitole se Josef Tříška věnuje významnému klasikovi a humanistovi latinské literatury F. F. Procházkovi, jenž se ve své vědecké činnosti zabýval mimo jiné kritickým zhodnocením dějin česko-latinské literatury, kultury a univerzitní vzdělanosti.

Konkrétním dokladem osobitého vlivu latinské humanistické literatury na tvorbu autorů moderní české literatury se J. Tříškovi v další části stávají prvky obsažené v básnické stylizaci K. H. Máchy a myšlenky Karla Čapka, obhájce a zastávce národní tradice, kultury a historie, a tedy vlastně pokračovatele moderních latinských humanistů. Připomenuta je rovněž novolatinská básnická tvorba jakožto živoucí součást česko-latinské literární tradice.

Na literárně teoretický přehled navazuje část textová, do níž jsou zařazeny významem i osobitostí zásadní literární projevy všech vývojových proměn česko-latinské literatury. Obě stěžejní části publikace jsou doplněny zajímavou expozicí botanické, literární a školské terminologie, která splňuje úlohu dostatečného dokumentu několikasetleté koexistence češtiny, latiny a němčiny v českých zemích.

Publikace *Latinitas Bohemica* rozšiřuje obecně vzdělanostní, kulturní i čtenářský rozměr o poznání bohatého a diferencovaného literárního dění v období, kdy v českých spolupůsobily a navzájem se ovlivňovaly projevy v českém a latinském jazyce. Kniha se tak stává podnětem k zamýšlení nad osobitým a dosud bohužel vesměs opomíjeným obdobím našich literárních dějin a současně poskytuje příležitost využít čítankové koncepce zpracování a proniknout nově skrze původní latinský textový materiál do tajemství a krásy oné nové neboli moderní latinské doby.

Mgr. Pavlína Mazáčová

Legends středověkého Slovenska

Legends stredovekého Slovenska. Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov. Vybral, sestavil, poznámkami, komentáři a rejstříkem doplnil a úvodní studie napsal Richard Marsina. Z latinských originálů přeložili R. Marsina, J. Sopko a O. Vaneková. Edit. P. Dvořák. Vyd. Rak Budmerice 1997.

Výpravná publikace o legendách středověkého Slovenska, kterou v roce 1997 vydalo slovenské nakladatelství RAK v rámci své ediční řady „Prameny“, pochází z dílny univerzitního profesora a předního slovenského medievisty Richarda Marsiny. Na více než 400 stranách přináší překlady životů nejvýznamnějších světců, spjatých s územím Slovenska, doplněné zasvěcenými komentáři, vysvětlivkami a poznámkami a doprovázené mnoha dobovými barevnými ilustracemi a fotografiemi. Svou kultivovanou popularizační sdělností, jakož i vysokou typografickou kulturou textu (za zmínku stojí fakt, že zahajující publikace ediční řady „Prameny“, kniha J. Sopka